

Tro, håb og kærlighed

Svar til mine dannede kritikere

“Erik, Nu hører du efter!” siger faren (spillet af Bent Mejding i Bille Augusts film: Tro, håb og kærlighed), da sønnen Erik opdager ham med åbne bukser på besøg hos en prostitueret. Ude af sig selv råber han “Skrub dog ud, menneske!” til kvinden, kaster undertøj og smykker efter hende og henvendt mod sønnen Erik fortsætter han: “Det er meget muligt at du øh, du øh gør dig visse tanker om øh men du forstår overhovedet ingen ting! Hører du efter, Erik!”

Jeg kommer (uden indholdsmæssig sammenligning i øvrigt) til at tænke på den ikoniske scene efter de sidste par ugers debat om folkekirkenes lutherske grundlag i kølvandet på udgivelsen af bogen “Må vi være her?” i hvilken jeg og to andre teologer tager livtag med Luther. Et livtag, der vil løfte Luther tilbage i 1500-tallet, så hans ord ikke længere er “vedtægter” i folkekirken og ikke længere er en central del af det præsteløfte, som du skal aflægge for at blive præst i folkekirken.

Det skyldes ikke et had mod Luther. Det er heller ikke et udtryk for cancel culture (undtagen den kultur i folkekirken, hvor man ikke må sige tingene, som de er). Luther fandtes og gjorde gode og nødvendige ting i 1500-tallet. Fint nok. Men vi er et andet sted. Der er brug for andre ord til at beskrive, hvad vi som kirke er sammen om. I dag. Det skyldes, at den kontekst, hvori Luthers teologi blev født, var meget anderledes. Et eksempel på hans teologi fra 1500-tallet kan man læse i artikel 2 i “vedtægterne” for folkekirken, Den augsburgske bekendelse: “siden Adams fald fødes alle mennesker, der er forplantet på naturlig måde, med synd, det vil sige: uden gudsfrygt, uden tillid til Gud og med begær, [og de lærer] at denne arvede sygdom eller last virkelig er synd, der også nu fordømmer dem, der ikke genfødes ved dåb og Helligånd, og pådrager dem evig død.”

Artiklen slår altså fast, at mennesket er fra fødslen fordævet, babyer er født med “en arvelig sygdom” og bliver derfor fordømt af Gud. Hvis du bliver døbt, bliver du helbredt - ellers ikke. Så er det evig pine. Når vi siger, at denne lutherske teologi, der også kaldes arvesyndslæren, i vores optik ikke er værd at tage med videre, fordi dens syn på mennesket som fordævet og Gud som en, der kan tildele evig pine, ikke er evangelisk, så er det, at en række teologer med teologstemmer siger: “Erik! Nu hører du efter! Det er meget muligt, at du øh gør dig øh visse tanker, men du forstår overhovedet ingenting!” Og de hæver det sorte bryst under kraven og pegefingrene, som ville de sige, med et andet (let omskrevet) filmcitat: “Nobody puts Luther in the corner!”

Og så forklarer de: “Du skal jo bare forstå det afgørende i dialektikken!”, “Du skal jo først læse artikel 4 i Confessio Augustana - det er jo nøglen til at forstå det”, eller “Men Luther mente jo ikke, at der ikke kunne være en mulighed for, at du måske undgår fortabelsen, selv om du ikke er døbt, det lærer Bugenhagen jo!” Og så fortsætter de: “I er øh fundamentalister! I skal jo ikke læse, hvad der står hos Luther. I skal forstå øh, hvad vi siger” og mumler mens de drejer på ringen: “Vankundige aber!”

Mine medforfattere og jeg mener, at citatet taler for sig selv. Det vidner om, at Luther, som mange andre på hans tid, var bange for fortabelsen og evig pine. Virkelig bange. Og han tænkte, som andre dengang, at mennesket var undfanget i synd. Det var et yderst kontroversielt synspunkt, allerede da Augustin i det 5. århundrede fandt på arvesyndslæren, og det var også et kontroversielt synspunkt, da Luther og en anden reformator, Calvin, gentog det i det 16. århundrede. Helt galt er det at have sådanne uevangeliske opfattelser af Gud og mennesket stående som vedtægter i folkekirken i 2022, formulere ritualer ud fra det, og sige til folk, at de skal skrive under på det, hvis de vil have et job som præst eller sidde i menighedsråd.

“Men det er jo ikke vedtægter!” siger de så “Hør nu efter, Erik! - Du skal jo ikke forstå det en til en!”. Men det er sjovt nok de vedtægter, man bliver dømt og muligvis afkravet ud fra, hvis man – som mange i denne debat har foreslået at jeg burde – stilles for en præsteret.

Og hvis det hverken er vedtægter eller gængs teologi, der udfoldes i artikel 2 eller andre steder i vedtægtsdokumentet, så foreslår vi, at det tydeliggøres, så man hverken skal lave dåbsritual i samklang med dette (som biskoppernes hæfte, “Kort fortalt” om dåb lægger op til - med Luther som eneste reference) eller føre sager mod præster i folkekirken hermed. For hvis vi ikke forstår det korrekt, så er der

nok andre, der også kan blive i tvivl, og så skulle man måske prøve at formulere, hvad det egentlig er, kirken står for. I 2022.

For det er faktisk ikke fordi, man som præst i folkekirken ikke må have den teologi, jeg har. Det må man gerne. Ja, det har de fleste. Man behøver ikke at prædike, at udøbte går fortabt eller at alle risikerer fortabelse og evig pine. Men det er meget vigtigt, at man kalder det, man siger, for luthersk teologi. Også selvom det, man siger, er det diametralt modsatte af, hvad Luther mente.

Du må også gerne have en anden teologi end Luther som medlem af folkekirken. Du skal bare acceptere, at hvis din kristustro skal komme til udtryk - også i ritualer - så skal det være i yderkanten af folkekirken. For Guds skyld ikke i højmesse, Erik! Men, selvfølgelig må du være her, der er jo f.eks. både særlige arrangementer og særlige præster for de åndeligt søgende (læs: luthersk afvigende). Og står du måbende og tænker: Hvorfor i alverden skulle vi komme til gudstjeneste, hvis vi ikke er åndeligt søgende? Og hvorfor skulle en større diversitet og nutidighed i ord og teologi i gudstjenesten true enheden i Kristus, så må vi bare sige: "Erik, du forstår overhovedet ingenting!"

Vreden, ja, det kan vi vist godt kalde den, der har rejst sig, skyldes, at der i Danmark er en særlig Lutherfetish, der placerer Luther hverken under eller over, men lige ved siden af Kristus. Teologer skoles i den gennem et langt studie på de statslige universiteter. Og vi har endda skrevet det ind i vores definition af kirken i Grundloven: den evangelisk-lutherske folkekirke. Jesus og Luther - smukt der hånd i hånd. Og det er der ingen, der skal lave om på! Folk, der kigger ind ude fra undrer sig. Også fra andre protestantiske lande. Hvorfor dog bruge Luther så enøjet til at forstå evangeliet med, når der nu er så meget andet i kristendommens historie? Og hvorfor dog ikke prøve at formulere noget, der forekommer mennesker i dag relevant som grundlag for vores vigtige virke - med afsæt i vores tradition, ja, men med ord, der styrker og inspirerer i dag. Også hvis du ikke har en doktorgrad fra det teologiske fakultet? Lad os gøre den teologiske arena større. Hvis man vil tage Luther i hånden på vej til Kristus, så fint. Bogen hedder ikke: "Er I enige?". Den hedder "Må vi være her?" For vi er her faktisk. Folkekirkemedlemmer, der tror på mange måder. Meget få af os tror, at børn er født fordærvet, og at vi lever med evig fare for fortabelse.

Men så kommer de, rynker på næsen og er meget urolige for hvilken teologi, der så åbnes for. De siger: "Men det, du forkynnder, er jo ren kærligheds sødsuppe!" Til det må jeg bare sige: "Ja. Det er jo evangeliet. Det handler om tro, håb og kærlighed. Og størst af dem er kærligheden." (Evangeliet er altså ikke, som Den augsburgske bekendelse fortæller i artikel 17, at Kristus vil fordømme ugudelige til at pines uden ende.)

Og nu er det altså det, vi skal i gang med. Det er hele baggrunden for bogen. Vi drømmer om, at Guds kærlighed, som virker i verden og i os, bliver tydelig og virksom for mange - står frem som en by på en bakke. Et lys i en stue. At mange flere oplever folkekirken som et relevant sted, der kalder os til at leve i den kærlighed. Et sted, hvor man bliver inspireret til at leve Kristusliv. Håbefulde, frie, kærlige liv. Der er rigeligt at bide negle over i verden, men det er altså ikke Guds kærlighed man skal ængstes for. Gud er i os. Som et lille sandhedslys i os, der er forbundet med det store sandhedslys. Sådan er vi født. Af kærlighed til kærlighed. Kærligheden er Guds virke i mennesket. Det er ikke vores fortjeneste. Det må vi bare takke for. Og nære. Tæt på Kristus, der taler os op, kalder os frem, børster os af, som en sjælens skorstensfejer i en verden og i os selv, hvor der er meget, der skygger. Og meget man kan frygte. Men det er ikke Gud. Døbt eller ej. Vi er født til tro, håb og kærlighed.